

ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ*

Τὸ κατὰ τὸν μεσαιῶνα διάσημον μυθιστόρημα τοῦ Ἀπολλωνίου τοῦ Τύρου σῶζεται νῦν ἐν Κυθήροις ὡς παραμῦθι. Τοῦ μυθιστορήματος τούτου διεσώθησαν, ὡς γνωστόν, δύο ἑμμετροὶ διασκευαί:¹ 1ον) Τὸ Μεταγλώττισμα ἀπὸ Λατινικὸν εἰς Ρωμαϊκόν. Διήγησις πολυπαθοῦς Ἀπολλωνίου τοῦ Τύρου καὶ 2ον) Ἡ Ἀπολλωνίου τοῦ ἐν Τύρῳ ριμάδα. Τὸ παραμῦθι δὲν περιλαμβάνει τὰς πρὸ τοῦ γάμου περιπετείας τοῦ ἥρωος τοῦ μυθιστορήματος Ἀπολλωνίου, ἀλλ' ἀρχεται ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀποχαιρετίζει οὗτος τὸν πενθερόν του καὶ μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ἐπιβιβάζεται πλοίου, ὅπως μεταβῇ καὶ βασιλεύσῃ εἰς ἄλλην χώραν. Παραλείπονται δηλαδὴ ἐν αὐτῷ τὰ περιλαμβανόμενα ἐν μὲν τῷ μεταγλωττίσματι ἀπὸ τοῦ στίχου 1-380, ἐν δὲ τῇ ριμάδᾳ ἀπὸ τοῦ στίχου 1-880.

Τὸ παραμῦθι, ὅπερ, ἐκτὸς ἀσημάτων ἐν τισὶ παραλλαγῶν, εἶναι ὁμοιον πρὸς τὸ μεταγλώττισμα καὶ τὴν ριμάδαν, ἔχει ὡς ἑπεται:

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Κόκκινη κλωστή δεμένη
στὴν ἀνέμη τωλιμένη,
δός τῃ κλωτσοῦ νὰ γυρίσῃ
παραμῦθι ν' ἀρχινήσῃ
καὶ τὴν καλὴν σὰς συντροφιά
νὰ τὴν καλησπερίσῃ.

ΑΘΗΝΩΝ

Καλησπέρα τς ἀφεντιᾶς σας.

Μιά φορὰ ἦτανε ἓνας βασιλέας ποῦ τόνε λέγανε Ἀπολλώνιο κ' εἶχε καὶ μία γυναῖκα ποῦ τήνε λέγανε Ἀρχιστράτα. Ζούσανε ἀγαπημένα καὶ βασιλεύανε σὲ μία χώρα, μὰ ἦρθε καιρὸς ποῦ ἔπρεπε νὰ φύγουνε καὶ νὰ πάνε σ' ἄλλο μέρος. Μπήκανε λοιπὸ μέσ' σ' ἓνα καράβι καὶ βγήκανε σὲ ταξίδι, μὰ πάνω στὸ ταξίδι καὶ μέσα στὸ καράβι πιάσανε οἱ πόνοι τῇ βασίλισσα καὶ γέννησε κι ἔκαμε ἓνα σάν ἄγγελος ὁμορφο κοπελλουδάκι. Ἀπὸ τσι πολλοὺς ὁμως πόρους κι ἀπὸ τὴ φουρτοῦνα τῇ μεγάλῃ ποῦ εἶχε πιάσει, λιγώθηκε ἡ βασίλισσα καὶ ὅλοι μέσα στὸ καράβι ἐθαρρέψανε πῶς ἀπέθανε. Πιάσανε λοιπὸ καὶ ἀφοῦ τὴν κλάψανε καλὰ, τὴ βάλανε μέσα σὲ μία ὀλόχρυση κασσέλλα, γράψανε ἀπὸ πάνω τὸνομα τῇ καὶ τήνε ρίξανε στὴ θάλασσα. Ἡ κασσέλλα ἄμπλεγε ἀπάνω

* Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Σπυρ. Ἐμ. Στάθη εἰς περ. Λαογραφία 1(1909), σ. 71-77.

1. Κρουμβάχερ, Ἱστορία Βυζαντιν. λογοτεχνίας, τ. Γ', §375, σ. 136 τῆς μεταφράσεως Γ. Σωτηριάδου.

στή θάλασσα καὶ τὸ κύμα τήνε πήγαινε, τήνε πήγαινε, ἴσα μὲ ποῦ τὴν ἔφερε ἀπὸ κάτω ἀπὸ ἓνα μοναστήρι καὶ τὴν εἶδε ὁ γούμενος ποῦ ἔτανε μαζί μὲ πέντ' ἔξε καλογέρους κάτω στὰ βώλια, τὴν ἔβγαλε ὅξω στὴ στεριά καὶ ἀφοῦ τὴν ἀνοιξε, ξελίγωσε τὴν Ἀρχιστράτα, ποῦ ἔβρε μέσα σὲ δαύτηνε. Ἡ βασίλισσα τὰ σάστισε καὶ δὲν καταλάβαινε ποῦ βρισκότανε, μὰ μὲ τὰ πολλὰ κατάλαβε καὶ ἀφοῦ τοὺς εἶπε τὴν ἱστορία τση, ἔκατσε μαζί τους στὸ μοναστήρι, ἀφοῦ πρῶτα ἔγινε κι αὐτὴ καλογραῖα. Τὴν κασσέλλα τήνε κρεμάσανε στὴν πόρτα τοῦ μοναστηριοῦ, ἄνε λάχη καμία φορὰ καὶ περάση κανέννας, ποῦ νὰ ξέρη τὴν Ἀρχιστράτα, νὰ δῇ τὴν κασσέλλα καὶ νὰ καταλάβη πῶς καὶ ἡ βασίλισσα βρίσκεται στὸ μοναστήρι μέσα.

Ἄς ἀφήσωμε τὴ βασίλισσα στὸ μοναστήρι καὶ ἄς πιάσωμε τὸ βασιλέα, ὅπου ἐπῆρε τὴν κόρη του, τὴν ἐπῆγε στὴν πατρίδα του, τὴν ἔβαλε σὲ παραμάννα, τὴν ἀνάστεσε, τήνε μεγάλωσε καὶ τὴν ἔκαμε μίαν ὡραία κοπέλλα. Ἀλλὰ ἐκηρύξανε πόλεμο τοῦ Ἀπολλώνιου καὶ δὲν εἶχε ποῦ ν' ἀφήσῃ τὴν κόρη του· τὴν ἄφησε λοιπὸ στὸ Στρογγύλιο, ποῦ ἦτανε φίλος του καὶ βεζίρης του καὶ ἐπῆγε στὸν πόλεμο. Αὐτὸς ὁ Στρογγύλιος εἶχε μία κόρη πολὺ ἄσκημη, ποῦ ἐζήλευε τῇ βασιλιοπούλλας ποῦ ἦτανε πολὺ ὁμορφή καὶ εἶπε στὴ μάννα τση: «Ἡ τὴ βασιλιοπούλλα θὰ βγάλει ἀπὸ δῶ ἢ ἐγὼ θὰ πεθάνω». Ἀφοῦ εἶδε ἡ γυναῖκα τοῦ Στρογγύλιου ὅτι ἡ κόρη τση δὲ μπόρει νὰ βαστάξῃ ἀπὸ τὴ ζήλεια τση, κατάφερε τὸ Στρογγύλιο νὰ βγάλουνε ἀπὸ τὴ μέση τὴ βασιλιοπούλλα. Τήνε δώσανε λοιπὸ σ' ἓνα δοῦλο τους, γιὰ νὰ τήνε σιργιανίσῃ τάχατες καὶ τοῦ παραγγέλνανε νὰ τήνε πᾶν πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴ βάρκα καὶ ὕστερα νὰ τήνε πνίξῃ. Ὁ δοῦλος τήνε πῆρε, τὴν ἔμπασε μέσα στὴ βάρκα καὶ τὴν ἐπήγαινε, τὴν ἐπήγαινε, ἴσα μὲ ποῦ ἀπόστεισε πλὴν ἡ βασιλιοπούλλα καὶ τοῦ εἶπε: «Στὸ Θεὸ σὲ ὀρκίζω νὰ μοῦ πῆς γιατί μὲ πηγαίνεις ἐτσιδὰ ἀλάργου, μπάς καὶ σοῦ εἶπανε νὰ μὲ πνίξῃς;» Ὁ δοῦλος ὁ κακομοίρης ἦτανε πονόψυχος καὶ ἄρχισε νὰ κλαίῃ καὶ νὰ τῇ λέῃ ὅτι πρέπει νὰ τήνε πνίξῃ, γιατί ἔτσι τοῦ ἔχουνε πεῖ. Ἐκείνη τότε τοῦ εἶπε: «Λυπήσου με, μὴ μὲ πνίξῃς, μοναχὰ βγάλε με ἀπάνω στὸ βουνὸ καὶ ἄφησέ με ἐκεῖδὰ νὰ μὲ φάνε τὰ ἄγρια θερία καὶ πές τους ὅτι μ' ἐπνίξες». Ὁ δοῦλος τήνε λυπήθηκε, τὴν ἔβγαλε στὸ βουνὸ κ' ἐγύρισε κ' εἶπε στὸ Στρογγύλιο ὅτι τήνε σκότωσε. Ὁ Στρογγύλιος ἐκήρυξε τότε στὸν κόσμον ὅτι ἀπέθανε ἡ βασιλιοπούλλα, ἔσπαξε ἓνα ἀρνί, τὸ ἐστόλισε καὶ τὸ ἔθαψε. Τὸ λείψανό του τὸ ἀκλούθησε ὁ κόσμος, θαρρῶντας πῶς εἶναι ἡ βασιλιοπούλλα.

Ἄς ἀφήσωμε τώρα τὸ Στρογγύλιο καὶ ἄς πιάσωμε τὴ βασιλιοπούλλα, ποῦ στὴ τύχη μοναχὴ ἔτρεχε στὸ βουνὸ καὶ κεῖ ποῦ ἐπήγαινε, ἐπήγαινε, εἶδε κἄτι σκύλους καὶ εἶπε μὲ τὸ νοῦ τση ὅτι ἐδῶ ποῦ εἶναι σκύλοι θὰ εἶναι καὶ ἀνθρώποι· εἶδε λοιπὸν ἐκεῖ κοντὰ κάτι τσοπάνηδες καὶ τοὺς ἐρώτησε ποῦ εἶναι ὁ δρόμος ὅπου πάει μέσα στὴ χώρα. Ἐκεῖνοι τῇ δώσανε λίγο ψωμί καὶ μέσα σ' ἓνα φλασκί λίγο νερό καὶ εἶπανε ὅτι θὰ πηγαίνη ἀπ' αὐτὸ τὸ δρόμο, νὰ ποῦμε, καὶ παραπέρα θὰ δῇ ἄλλους τσοπάνηδες καὶ κεῖνοι θὰ τῇ δείξουνε τὸν ἄλλο δρόμο, ὅπου βγαίνει στὴ χώρα. Ἐπήγαινε λοιπὸν ἡ βασιλιοπούλλα τὸ δρόμο ποῦ τῇ δείξανε καὶ παραπέρα ἤυρε τοὺς ἄλλους τσοπάνηδες καὶ τῇ δείξανε καὶ κεῖνοι τὸν ἄλλο δρόμο. Ἐτράβηξε τὸ δρόμο αὐτόνε, μὰ κεῖ ποῦ πῆγαινε

τὴν ἀπαντήσανε κλέφτες καὶ τὴνε πήρανε καὶ τὴνε πουλήσανε μέσα στὴ χώρα σ' ἓνα κακοῦργο καὶ τύραννο, ποῦ τσ' εἶπε, ὅτι δὲ θὰ τσῇ δώσῃ τὴ λευτεριά τσῃ, ἃ δὲ τοῦ γεμίσῃ μὲ ἀτιμες πράξεις αὐτὸ τὸ σεντοῦκι, νὰ ποῦμε, φλουρία. Ἐκείνη ἡ δύστυχη ὀλημερνὶς κι ὀλονυχτὶς ἐκλαιγε κι ὁποῖος ἐπῆγαινε νὰ τὴν ἀπατήσῃ ἐπεφτε στὰ πόδια του καὶ τοῦ ἔλεγε: «Εἴμαι κοπέλλα! Γιὰ τὸ Θεὸ μὴ μ' ἀγγίξῃς, μοναχά, ἂνε θέλῃς, ρίξε τὰ φλουρία στὸ σεντοῦκι καὶ μὴ μὲ πειράξῃς!» Τὴνε λυπόντουσε ὅλοι καὶ χωρὶς κανέναν νὰ τὴνε πειράξῃ ἐρριχνε ὁ καθένας τους τὰ φλουρία στὸ σεντοῦκι καὶ ἔφευγε. Πῆγε καὶ τὸ βασιλιόπουλλο τσῇ χώρας ἐκείνης σὲ δαύτηνε καὶ ἅμα εἶδε τὴν ὀμορφία τσῃ τὴνε λυπήθηκε καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ τὴν ἀγάπησε, μὰ δὲν εἶπε σὲ κανέναν τίς τὰ, γιὰτὶ ἦτανε βασιλιόπουλλο καὶ δὲ θὰ τὸ ἀφήνανε ποτὲ νὰ πάρῃ μία τέτοια γιὰ γυναῖκα.

Ἄς ἀφήσωμε τὴ βασιλιοπούλλα καὶ ἄς πιάσωμε τὸν Ἀπολλώνιο, ὅπου ἅμα ἐτέλειωσε ὁ πόλεμος ἐγύρισε στὴ πατρίδα του. Ἐκεῖ τοῦ εἶπε ὁ Στρογγύλιος ὅτι ἡ κόρη του ἀπέθανε· καὶ εὐτὺς ἅμα τᾶκουσε λυπήθηκε πολὺ καὶ ἀπὸ τὸν καῦμό του τὸ μεγάλο ἔντυσε στὰ ὀλόμαυρα ἓνα καράβι, μπῆκε μέσα σὲ δαῦτο, ἔκατσε, ἔκατσε σ' ἓνα σκαμνί, ἔβαλε μπροστά του ἓνα τραπέζι καὶ μὲ ἀκουμπισμένο τὸ κούτελό του στὰ δύο τῶν χέρια, εἶχε τὸ κεφάλι του στὰ κάτω ριγμένο καὶ ὅλο σκεφτότανε, σκεφτότανε, χωρὶς νὰ μιλῇ κανενοῦ. Τὸ καράβι χωρὶς τιμὸνι τὸ ἄφησε νὰ πηγαίῃ, ὅπου τὸ ρίξῃ ἡ τύχη. Ἡ τύχη του τὸ ἐρριξε στὸ μέρος ποῦ ἦτανε σκλάβια ἡ κόρη του. Ἀκούστηκε λοιπὸ στὸ μέρος ἐκεῖνο ὅτι ἔφτασε ἓνα καράβι μαυροφόρεμένο καὶ ἐπηγαίνανε νὰ τὸ δοῦνε. Ὁ Ἀπολλώνιος ἀκουμπισμένος, ὅπως εἶπαμε, δὲ μιλοῦσε κανενοῦ. Τότε τὸ βασιλιόπουλλο τσῇ χώρας, ποῦ εἶπαμε πῶς εἶχε ἀγαπήσει τὴ βασιλιοπούλλα, ἔβαλε ντελάλη, ὅτι ὁποῖος μπόρῃ νὰ κάμῃ αὐτὸ τὸν ἄνθρωπο νὰ μιλήσῃ, θὰ τοῦ κάμῃ ἓνα μεγάλο δῶρο. Πῆγεν ὁ ἓνας κι ὁ ἄλλος, πολέμησε νὰ κάμῃ τὸν Ἀπολλώνιο νὰ μιλήσῃ, μὰ κανέναν δὲν μπόρεσε. Τόσο πολὺ τὸν εἶχε κάμει ἡ μεγάλη του ἡ λύπη νὰ σιχαθῇ τὸν κόσμον καὶ νὰ μὴ θέλῃ κανενοῦ νὰ μιλήσῃ! Ὁ τύραννος τότε ποῦ εἶχε σκλάβια τὴ βασιλιοπούλλα ἐπῆγε καὶ τσῇ εἶπε, ἂνε μπόρῃ νὰ τόνε κάμῃ ἐκείνη νὰ μιλήσῃ, θὰ τσῇ δώσῃ τὴ λευτεριά τσῃ. Πῆρε ἡ βασιλιοπούλλα τὴν κιθάρα ποῦ ἔφερε νὰ τὴνε παίξῃ πολὺ ὥραϊα, ἐπῆγε στὸ καράβι, ἔκατσε κοντὰ στὸν Ἀπολλώνιο καὶ ἀρχίνησε νὰ παίξῃ ὥραϊα καὶ λυπητερά καὶ θρηνῶντας νὰ τοῦ λήῃ: «Μίλησέ μου, μάτια μου, μίλησέ μου, φῶς μου, γιὰ τὸ Θεὸ μίλησέ μου νὰ πάρω τὴ λευτεριά μου, ποῦ εἴμαι σκλάβια». Ἀπὸ τὰ πολλὰ ποῦ ἔλεγε καὶ τὰ πολλὰ κλάματα ποῦ ἔκανε, θύμωσε ὁ Ἀπολλώνιος καὶ σηκώθηκε καὶ τσῇ ἔδωκε μὲ τὸ χέρι του μία σπρωχταρέα, ποῦ ἔπεσε χάμω κι ἐπόνεσε πολὺ. Τότες ἐκείνη σηκώθηκε ἀπάνω καὶ μὲ βρῦση τὰ δάκρυα ἀρχίνησε νὰ τραγουδῇ καὶ νὰ λήῃ:

ὦ κύρι μ' Ἀπολλώνιε καὶ μάννα μ' Ἀρχιστράτα,
ὄντες μὲ κοιλοπόνησες σὲ ρίζανε στὴ στράτα.
Ἀνάθεμα, Στρογγύλιε, ἐσένα καὶ τὴν ὥρα,
ποῦ μ' ἄφηνε ὁ πατέρας μου στὴν ἰδική σου χώρα.

Ν' ἀκούσῃ αὐτὰ τὰ λόγια ὁ Ἀπολλώνιος! Τινάζεται εὐτὺς ἀπὸ τῆ θέσῃ του καὶ τῇ λέει: «Πές το πάλι, πές το πάλι». Ἐκείνη δὲν πρόσεξε σ' αὐτὰ τὰ λόγια, μοναχὰ εὐτὺς ὄντες ἀκουσε λόγο νὰ βγάλῃ τὸ στόμα του, γύρισε κατὰ τ'ς ἀνθρώπους ποῦ ἦτανε μαζεμένοι στὸ γιαλὸ καὶ φώναζε γιὰ νὰ πάρῃ τὴ λευτερίᾳ τῇ: «Μίλησε! μίλησε!» Ἐκεῖνοι τρέξανε ὅλοι στὸ καράβι καὶ ἀκούσανε τὸν Ἀπολλώνιο νὰ μιλῇ μὲ τὴν κόρη του, ποῦ τὴν εἶχε πλέα γνωρίσει, ἀφοῦ ἔκείνη, ἅμα εἶδε ὅτι οἱ ἀνθρώποι τὴν ἀκούσανε ποῦ τοὺς φώναζε ὅτι μίλησε, τοῦ φανέρωσε ὅτι εἶναι κόρη ἐνοῦ βασιλεῆα ποῦ τότε λένε Ἀπολλώνιο. Φαντάσου τώρα τὴ χαρὰ τοῦ Ἀπολλωνίου, νὰ βρῇ τὴν κόρη του ποῦ τὴν εἶχε πεθαμένη! Ἐβγαλε εὐτὺς τὰ μαῦρα ἀπὸ τὸ καράβι. Τὸ βασιλιόπουλλο τῇ χώρας ἐκείνης, ποῦ εἶπαμε πῶς ἀγάπησε τὴ βασιλιοπούλλα γιὰ τὴν ὁμορφίᾳ τῇ, τὴν ἐζήτησε τότες ἀπὸ τὸν πατέρα τῇ γιὰ γυναῖκα καὶ ὁ Ἀπολλώνιος μὲ ὅλη του τὴν καρδιά ἐδέχτηκε. Μπήκανε λοιπὸ στὸ καράβι ὁ Ἀπολλώνιος, ὁ γαμπρὸς του τὸ βασιλιόπουλλο καὶ ἡ κόρη του καὶ ἀφοῦ πρῶτα τιμωρήσανε τὸ σκληρὸ τὸν τύραννο ποῦ εἶχε σκλάβᾳ τὴ βασιλιοπούλλα, ξεκινήσανε γιὰ τὴν πατρίδα τους. Στὸ δρόμο περάσανε ἀπὸ ἓνα μοναστήρι καὶ εἶπανε «ἄς πάμε νὰ προσκυνήσωμε» καὶ πηγαίνοντας εἶδανε στὴν πόρτα τοῦ μοναστηριοῦ μία κασσέλλα ποῦ ἔγραφε ἀπ' ὀξὺ τὸ ὄνομα τὸ Ἀρχιστράτας. Ὁ Ἀπολλώνιος τήνε γνώρισε καὶ ἤρε τὸν ἡγούμενο, ποῦ τοῦ τὰ ἔπε ὅλα καὶ τοῦ παρουσίασε καὶ τὴν καλογραῖα ποῦ ἦτανε ἡ γυναῖκα του καὶ εὐτὺς τήνε γνώρισε καὶ μὲ χαρὲς καὶ δόξας τὴν ἔμασε μέσα στὸ καράβι καὶ τραβήξανε ὅλοι μαζί γιὰ τὴν πατρίδα. Ἀλλὰ φτάσανε ἐκεῖ βρέσκει ὁ Ἀπολλώνιος τὸ Στρογγύλιο καὶ τοῦ λέει νὰ τοῦ ξεθάψῃ τὴν κόρη του, γιατί θέλει νὰ τήνε δῇ. Ὁ Στρογγύλιος ξεθάπτει τότε τὸ ἀρνί. Ὁ Ἀπολλώνιος τοῦ λέει: «Αὐτὴ εἶναι ἡ κόρη μου; Αὐτὸ εἶναι ἀρνί». Ὁ Στρογγύλιος τοῦ ἀπαντᾷ: «Ἐβρικολάκισσε». Τότες ὁ Ἀπολλώνιος τοῦ δείχνει τὴν κόρη του ποῦ τὴν εἶχε κρύψει ξαπόστα γιὰ νὰ δῇ τί θὰ πῇ καὶ εὐτὺς τότε κλεῖ μέσα στὸ σπίτι του μαζί μὲ ὅλη του τὴ φαμίλια καὶ βάζει φωτιά καὶ τσί καίει ὅλους. Στὸ δοῦλο ποῦ δὲν ἐπνίξε τὴ βασιλιοπούλλα ἔκαμε μεγάλα δῶρα. Ἐστεφανώθηκε λοιπὸν ἡ βασιλιοπούλλα τὸ βασιλιόπουλλο, ζήσανε εὐτυχισμένοι ὅλοι μαζί καὶ περάσανε καλὰ καὶ μῆς ἐδῶ καλύτερα.

Οὕτω σφύζεται σήμερον τὸ μυθιστόρημα τοῦ Ἀπολλωνίου ἐν Κυθήροις ὡς παραμῦθι.

Τὸ παραμῦθι τοῦτο, καθ' ὅλα σχεδὸν ὁμοιον πρὸς τὸ μεταγλώττισμα καὶ τὴν ριμάδαν, πάντως θὰ προῆλθεν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως μιᾶς τῶν δύο διασωθεισῶν τούτων διασκευῶν. Συνάγομεν δὲ ὅτι θὰ προῆλθεν ἐκ τῆς ριμάδας ἰδίως ἐκ τῶν ἐξῆς δύο λόγων:

1ον) Ἐκ τῶν διασωθέντων εἰς τὸ παραμῦθι κυρίων ὀνομάτων. Τοιαῦτα εἶναι τρία: α') Ἀπολλώνιος, β') Ἀρχιστράτα καὶ γ') Στρογγύλιος. Ἐκ τούτων τὰ ὀνόματα Ἀρχιστράτα καὶ Στρογγύλιος φέρονται ἐν τῷ μεταγλωττίσματι Ἀρχιστρατοῦσα καὶ Στραγαλιών, ἐνῶ ἐν τῇ ριμάδᾳ φέρονται Ἀρχιστράτα καὶ Στραγγύλιος, ἐξ ὧν εὐκολώτερον δύνανται νὰ προκύψωσι τὰ ἐν τῷ παραμυθίῳ ὀνόματα Ἀρχιστράτα καὶ Στρογγύλιος.

2ον) Ἐκ τῶν στίχων, οὓς λέγει ἡ βασιλιοπούλλα πίπτουσα ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου, ἀφοῦ ὤθησε αὐτὴν ὁ Ἀπολλώνιος. Οἱ στίχοι οὗτοι ἐν τῇ ριμάδᾳ εἶναι:

Ἀνάθεμα τὸ σπίτι σου, Στραγγύλιε τυράννο,
 ὅπου 'σουν ἡ κακὴ μου ἀρχὴ σ' τοῦτα ὅπου παθαίνω.
 Ἀνάθεμα τὴν μοῖρα μου, ἀνάθεμα τὴν ὥρα,
 ὁ κύρις μου ὄντε μ' ἄφηκε στὴν ἐδική σου χώρα...

ἐξ ὧν εὐκόλως δύνανται νὰ προέλθωσιν οἱ ἐν τῷ παραμυθίῳ στίχοι. Ἐνῶ τοῦναντίον εἶναι ἀδύνατον νὰ ἔχωσι προέλθει οὗτοι ἐκ τῶν στίχων τοῦ μεταγλωττίσματος, οἵτινες εἶναι:

Ἄν ἤξευρες τὸ γένος μου καὶ τίνος κόρη εἶμαι,
 νὰ ἔπασχες καὶ νὰ 'κλαιες ἀντάμα μετὰ μένα.
 Ἐγὼ 'μαι κόρη πρίγκηπος, ἐγγόνῃ βασιλέως
 τοῦ Τύρου καὶ τῆς Τρίπολης καὶ τῆς Ἀντιοχείας...

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΙΝΕΣ Εἰς Τὸ Ἀνωτέρω ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΝ*

Τὸ ἀνωτέρω κυθηραϊκὸν παραμύθιον προῆλθεν, ὡς ὀρθῶς διεγνώσεν ὁ ἐκδότης, ἐκ τῆς *Ριμάδας*, διότι αὕτη μόνη ἐκυκλοφορεῖτο ὡς δημῶδες βιβλίον, πολλάκις μὲν τυπωθεῖσα κατὰ τὸν ΙΣΤ' καὶ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, ἀνατυπωθεῖσα δὲ καὶ κατὰ τὸν ΙΗ' καὶ τὸν ΙΘ'¹, ἐνῶ ἡ ἀρχαιότερα διασκευή, ἡ *Διήγησις πολυπαθοῦς Ἀπολλωνίου*, ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ W. Wagner, ἐκ τοῦ ἐνὸς μόνου κώδικος, ἐν ᾧ περιεσώθη (Παρισινοῦ 390)². Πλὴν τῆς παραλείψεως τῆς ἀρχῆς, κατὰ τὰλλα εἶναι ἐπιτομὴ μὲ ἀσημάντους παραλλαγὰς τοῦ δημώδους βιβλίου.

Ἐκ τῆς *Ριμάδας* ἐπίσης προῆλθε καὶ ἕτερον ἑλληνικὸν παραμύθιον τῶν Κυδωνιῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Hahn³. Ἐν τούτῳ δ' ὁ-

* Ἐδημοσιεύθη εἰς περ. Λαογραφία 1(1909), σ. 77-81.

1. Legrand, Bibliographie hellénique, τ. 1, σ. 290. Βρετοῦ, Νεοελληνικὴ φιλολογία, τ. Β', σ. 25. Ὁ Βρετὸς ἀναφέρει μίαν ἐκδοσιν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος (1778), ὁ δὲ Legrand μίαν τοῦ ΙΘ' (1805). Ὡς κατέδειξεν ὁ Singer ἐν τῷ περιοδικῷ Anglia, Beilage 1899, τ. 22, σ. 113-114 ἡ μὲν *Διήγησις* προῆλθεν ἐκ πιθανῆς ἰταλικῆς διασκευῆς τοῦ Ἀπολλωνίου, ἐξ ἧς καὶ ὁ εἰς πεζὸν λόγον Ἀπολλώνιος τοῦ Ἰταλοῦ Leone del Prete, ἡ δὲ *Ριμάδα* ἐξ ἑτέρας ἰταλικῆς διασκευῆς. Ἀμφοτέρων δὲ τῶν ἰταλικῶν διασκευῶν κοινὴ πηγὴ εἶναι παλαιότερα γαλλικὴ διασκευή τοῦ λατινικοῦ κειμένου.

2. Medieval Greek Texts, London 1870, σ. 63-90 καὶ τὸ δεῦτερον κατ' ἀκριβέστερον ἀντίγραφον ἐν Carmina graeca medii aevi, Lips. 1874, σ. 248-276.

3. Gr. u. alban. Märchen, τ. 1, σ. 273-284, ἀρ. 50. Τὴν ὁμοιότητα τοῦ παραμυθίου τούτου πρὸς τὴν κατὰ τοὺς μέσους χρόνους γνωστοτάτην Ἱστορίαν τοῦ βασιλέως τῆς Τύρου

μως αἱ παραλλαγαὶ εἶναι μείζονες, πρὸς δὲ τούτοις προστίθενται καὶ ἐπεισόδια καὶ δὲν μνημονεύονται τὰ ὀνόματα. Παραλείπεται δὲ καὶ ἐν τῷ παραμυθίῳ τούτῳ ἢ ἐν ἀρχῇ τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἀπολλωνίου διήγησις περὶ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀντιοχείας Ἀντιόχου, ἣν παρέλαβον καὶ αἱ ἑλληνικαὶ διασκευαί, χωρὶς ἐκ τῆς παραλείψεως νὰ προκύψῃ χάσμα τι εἰς τὴν οἰκονομίαν τοῦ μύθου· τούτο δέ, κατὰ τὴν εὐστοχον παρατήρησιν τοῦ Rohde⁴, καταδεικνύει ὅτι τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Ἀντιόχου εἶναι ἄτεχνος προσθήκη τοῦ εἰς λατινικὴν γλῶσσαν διασκευάσαντος τὸ ἀπολεσθὲν ἑλληνικὸν πρωτότυπον τοῦ Ἀπολλωνίου.

Παντελῶς ἀδικαιολόγητος ἀφήνεται ἐν τῷ κυθηραϊκῷ παραμυθίῳ ἡ ἀναχώρησις τοῦ Ἀπολλωνίου μετὰ τῆς συζύγου του Ἀρχιστράτας ἐκ τοῦ βασιλείου των. Ἐν τῇ *Διηγῇ* καὶ ἐν τῇ *Ριμάδα*, συμφώνως πρὸς τὴν λατινικὴν Ἱστορίαν, ὁ Ἀπολλώνιος νυμφευθεὶς ἐν Τριπόλει ἀποπλέει μετὰ τῆς συζύγου του, ὅπως παραλάβῃ τὴν κατ' ἀπίθανον τρόπον λαχοῦσαν αὐτῷ βασιλείαν τῆς Ἀντιοχείας. Πολλῷ δ' ὁμοῦς ἐντεχνοτέρα εἶναι ἢ ἐν τῷ παραμυθίῳ τῶν Κυδωνιῶν οἰκονομία τοῦ μύθου.

Ἀξία προσοχῆς εἶναι ἡ παρεμβολὴ εἰς τὸ κυθηραϊκὸν παραμύθιον, ἐκεῖ ὅπου μονολογεῖ ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἀπολλωνίου, κακοθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ, τεσσάρων στίχων, ὧν οἱ δύο ἐλήφθησαν ἐκ τῆς *Ριμάδας*. Ἡ παρεμβολὴ στίχων εἰς τὰ παραμύθια δὲν εἶναι ἀσυνήθης. Ὁ L. F. Weber⁵ παρατηρεῖ, ὅτι τοιοῦτοι στίχοι εἶναι πάντοτε λόγοι, καὶ ἔχουσι κατὰ τὸ πλείστον τὸν τύπον ἐπιδῶν, ἀλλὰ καὶ διάλογοι ἑμμετροὶ παρεμβάλλονται εἰς τὰ παραμύθια, καὶ τὴν κατακλείδα τῶν παραμυθίων ἀποτελεῖ ἐνίοτε ζεύγος στίχων. Ταῦτα ἀναφέρονται προπάντων εἰς τὰ γερμανικὰ παραμύθια. Εἰς δὲ τὰ ἑλληνικὰ αἱ παρεμβολαὶ στίχων δύνανται νὰ ταχθῶσιν εἰς τὰς ἐξῆς κατηγορίας:

Α'. Εἰς προσαγορεύσεις ἢ χαριεντισμοὺς ἢ περιπαίγματα τοῦ μυθολόγου πρὸς τοὺς ἀκροατάς, συνηθέστατα μὲν ἐν ἀρχῇ τοῦ παραμυθίου, ἐνίοτε ἐν τέλει καὶ σπανιώτατα ἐν μέσῳ τῆς διηγήσεως⁶.

Β'. Εἰς ἑμμετρον περίληψιν τοῦ παραμυθίου, προτασσομένην τῆς διηγῆ-

⁴ Ἀπολλωνίου παρετήρησεν ὁ F. Liebrecht ἐν κρίσει τῆς συλλογῆς τοῦ Hahn δημοσιευθεῖση ἐν Heidelberg Jahrb., 1864, σ. 267. Βλ. καὶ B. Schmidt, Griechische Märchen, Sagen u. Volkslieder, σ. 7. Krumbacher, Gesch. d. byz. Litteratur, τ. 2, σ. 852.

4. Der griech. Roman, 1ης ἐκδ., σ. 421.

5. Märchen und Schwank, Kiel 1904, σ. 23.

6. Ὁ Rob. Petsch (Formelhafte Schlüsse im Volksmärchen, Berlin 1900), ἂν καὶ ἐσταχυολόγησεν τὰς κυριώτερας συλλογὰς ἑλληνικῶν παραμυθίων, δὲν ἀναφέρει ἑμμέτρους κατακλείδας. Ὁμοίως δὲν ἀναφέρονται τοιαῦται κατακλείδες καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν κατακλείδων τῶν ἑλληνικῶν παραμυθίων τοῦ René Basset (Revue des tradit. populaires, 1903, σ. 22-25). Αἱ ἑμμετροὶ ἐν τῷ μέσῳ παρενθέσεις συνηθίζονται ἐν μακροῖς παραμυθίοις, οἷον ἐν συμαϊκῷ (Ζωγράφιος ἀγών, Κ/πολ. 1891, σ. 231.233.240):

Νὰ τὸ κοντολοοῦμεν·

κ' ἡ νύχτα 'ναιμ μικρὴ, καὶ τὰ παιδιὰ νυστάζουν.

Ἄλλοι σοῦνται, κι ἄλλοι ξοῦνται,

κι ἄλλοι κούπ' ἀνάσκελα κοιμοῦνται.

σεως⁷. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δ' ὁμως ἡ περίληψις οὐδὲν κοινὸν ἔχει πρὸς τὸ παραμύθιον, ἔχουσα μᾶλλον τὸν χαρακτῆρα τῶν ἀστεϊσμῶν τῆς πρώτης κατηγορίας⁸.

Γ'. Εἰς γελοῖον προσδιορισμὸν τοῦ χρόνου, καθ' ὃν συνέβησαν τὰ ἐν τῷ παραμυθίῳ ἐκτιθέμενα⁹.

Δ'. Εἰς στίχους δημωδῶν ᾠσμάτων, ἐπικαίρως ἀναφερομένους¹⁰.

Ε'. Εἰς λόγους τυπικῶς ἐπαναλαμβανομένους ἢ ἐπωδὰς¹¹.

ΣΤ'. Εἰς λόγους καὶ διαλόγους ἀνθρώπων μεταμορφωμένων εἰς ζῶα ἢ φυτά, μαγισσῶν, τεράτων κ.τ.τ., εἰς φωνὰς ἀοράτων ὄντων, εἰς θρήνους, ἀράς, εἰς ἐπιγραφὰς παλατίων ἢ σκευῶν¹².

Ζ'. Εἰς λόγους ἑμμέτρους, οἵτινες φαίνονται ὡς τὰ μόνα περισωθέντα λεί-

7. Ἐν μόνον παράδειγμα ταύτης γινώσκω, ἐν ἀνεκδότῳ κεφαλληνιακῷ παραμυθίῳ τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχὴ ἔχει ὥς ἑξῆς:

Ὁ βασιλεὺς ὁ Ζούλιαρης, ποῦ εἶχ' ὁμορφὴ γυναῖκα,
μέσα σὲ πέτρινο κλουβὶ τὴν εἶχε χρόνους δέκα·
μῆτε πουλὶ τὴν ἐβλεπε, μὴδ' ἄλλος τὴν εἶσάει,
μέσα σὲ πέτρινο κλουβὶ ἦσαν κλεισμένη ἡ κόρη.
Μὰ ἓνα βασιλόπουλο ἐβούλητο τὸ χῶμα,
καὶ πῆγε καὶ τὴν εὔρηκε τῇ λήνῃ στὰ στρώμα.

Ὁλόκληρον δὲ παραμύθιον ἑμμέτρον τῆς Νισσοῦ, ὑπόθεσιν ἔχον κοινοτάτην (τῆς σταχτοπούτας), ἐδημοσιεύθη ἐν Ζωγράφ. ἀγών., σ. 389-390. Ἀλλ' εἶναι σφόδρα ἀμφίβολον, ἂν εἶναι ἀληθῶς δημῶδες.

8. Παράδειγμα:

Νὰ σοῦ πῶ 'να παραμύθι
τὸ κουκκὶ καὶ τὸ ρεβίθι·
ποῦ μαλῶναν οἱ Ἑβραῖοι
γὰ 'να ψάρι γὰ 'να χέλι,
γὰ 'να κόκκινο τσεμπέρι.

Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λέγονται οἱ δύο πρῶτοι στίχοι μόνον. (Βλ. Ν. Γ. Πολίτην, ἐν Πανδώρα, τ. ΙΗ', σ. 94. Δ. Γρ. Καμπούρογλου, Ἱστορ. τῶν Ἀθηναίων, τ. Α', σ. 335).

9. Βλ. Πενδώρα, τ. ΙΗ', σ. 95. Νεοελλ. ἀνάλ., τ. Α', σ. 51· τ. Β', σ. 99. Σακελλαρίου, Κυπριακά, τ. Β', σ. 354. Δ. Γρ. Καμπούρογλου, ἐνθ' ἀν.

10. Παραδείγματα: Ἀναγνώστου, Λεσβιακά, σ. 175. Revue des tradit. popul., 1897, σ. 210 (λεσβιακόν). Ὁμοίως φέρονται ἐν παραμυθίοις πολλάκις καὶ ἑμμετροὶ παροιμίαι.

11. Παραδείγματα: ἐν Νεοελλ. ἀναλ., τ. Β', σ. 61-62. Βύρων, τ. Α', σ. 626. Δελτ. Ἱστορ. Ἑταιρ., τ. Α', σ. 165. 166. 278. 281. 326-7. Σακελλαρίου, ἐνθ' ἀν., σ. 358. B. Schmidt, Griechische Märchen, σ. 110. Ν. Γ. Πολίτου, Ὁ Ἥλιος κατὰ τοὺς δημῶδεις μύθους, σ. 36-38.

12. Hahn, Griech. u. albanesische Märchen, τ. I, σ. 303-305, ἀρ. 56. B. Schmidt, ἐνθ' ἀν., σ. 77-83. Καμπούρογλους, ἐνθ' ἀν., σ. 192-193. Νεοελλην. ἀνάλ. τ. Β', σ. 134. Ζωγράφ. ἀγών, σ. 196. 423. Kretschmer, Der heutige lesbische Dialekt, Wien 1905, σ. 519. Παρνασσός, τ. Η', σ. 712. 713.

ψανα ἐπικοῦ ποιήματος, οὗ ἐπιτομή εἰς πεζὸν λόγον εἶναι ἴσως τὸ παραμύθιον¹³.

Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην κατηγορίαν ἀνήκουσι καὶ οἱ ἐν τῷ κυθηραϊκῷ παραμύθῳ στίχοι. Οἱ δὲ λοιποὶ πάντες, πλὴν τῶν ἐν τῷ παραμύθῳ τῆς συλλογῆς τοῦ B. Schmidt περιλαμβάνονται ἐν παραλλαγαῖς ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ παραμυθίου, τοῦ Φιορεντίνου, ὅπερ δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι εἶναι περίληψις ἀγνώστου τινὸς παλαιοῦ ποιήματος.

Ἄλλο παραμύθιον ἐκ δημῶδων βιβλίων προελθὸν γινώσκομεν μόνον τὸ ὑπ' ἀρ. 16 παρὰ Hahn¹⁴. Τὸ ἡπειρωτικὸν τοῦτο παραμύθιον ὑπέλαβεν ὁ Rohde¹⁵ ὅτι εἶναι παραλλαγή τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας τῆς ἀγαθῆς Φλωρεντίας τῆς Ρωμαίας, ἐκ νεοελληνικῆς ἀγνώστου διασκευῆς γαλλικοῦ ποιήματος ἀπορρέουσα. Ἄλλ' ἡ ἄμεσος πηγὴ τοῦ παραμυθίου εἶναι αἱ ἀραβικαὶ *Χίλια καὶ μία νύκτες*. Ἐκλογὴ παραμυθίων ἐξ ἰταλικῶν μεταφράσεων τῆς ἀραβικῆς ταύτης συλλογῆς καὶ τῆς περσικῆς τῶν *Χιλίων καὶ μιᾶς ἡμερῶν* ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Ἀραβικὸν μυθολογικόν*, ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ὑπὸ Πολυζῶη Λαμπανιτζιώτῃ ἐν Βενετίᾳ τῷ 1756 εἰς τρεῖς τόμους, τὸ δὲ βιβλίον, γνωστότατον ὑπὸ τὸ ὄνομα *Χαλιμά*, ἔγινε δημοφιλέστατον, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19^{ου} αἰῶνος πολλάκις ἐκδοθὲν καὶ ἐν Βενετίᾳ καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ. Τὸ περιέργον δ' ὁμῶς εἶναι ὅτι τὸ παραμύθιον, ἐξ οὗ ἐλήφθη τὸ ἡπειρωτικόν, δὲν περιλαμβάνεται ἐν τῷ *Ἀραβικῷ μυθολογικῷ*, ἀλλ' ἐν δευτέρᾳ ἐκλογῇ, ἣν ὁ αὐτὸς Λαμπανιτζιώτης ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Νέα Χαλιμά* ἐξέδωκεν ἐν Βιέννῃ (1791-94), ἐνθαρρυνθεὶς, ὡς γράφει ἐν τῷ προλόγῳ, «ἀπὸ τὴν μεγάλην ἀπέραςιν ὅπου ἔλαβαν οἱ πρῶτοι τρεῖς τόμοι ἐκείνης τῆς φημισμένης *Χαλιμάς*, ὅπου δὲν ἔμεινε τινὰς ὅπου νὰ μὴ τοὺς ἀπόχτησε». Ἡ ἐκλογὴ δ' ὁμῶς αὕτη, ἂν καὶ μετὰ πλείονος ἐπιμελείας ἔγινε καὶ περιέχει κάλλιστα παραμύθια τῶν *Χιλίων καὶ μιᾶς νυκτῶν*, δὲν ἐξεδόθη τὸ δεῦτερον¹⁶.

Ἡ σπανία λοιπὸν αὕτη ἐκδοσις τῆς *Νέας Χαλιμάς*, ἥτις ἐπὶ τινα ἔτη μόνον, κατὰ τὸν 19^{ον} αἰῶνα, ἦτο δημῶδες βιβλίον, εἶναι ἡ πηγὴ τοῦ ἡπειρωτικοῦ παραμυθίου. Ὅθεν οὐδεμία ἀνάγκη νὰ ὑποθέσωμεν μετὰ τοῦ Rohde τὴν ὑπαρξιν νεοελληνικῆς διασκευῆς τῆς Φλωρεντίας τῆς Ρωμαίας διὰ νὰ ἐξηγήσωμεν τὴν γένεσιν τοῦ παραμυθίου ἐκείνου.

13. Βύρων, Ἀθ. 1874, τ. Α', σ. 624. Δελτίον Ἰστ. Ἑταιρ., τ. Α', σ. 146-147. Καμπούρογλου, ἐνθ' ἀν., σ. 313-314. Schmidt, ἐνθ' ἀν., σ. 71.72.73.75 (ἀρ. 5). Kretschmer, ἐνθ' ἀν., σ. 487-488. (Πρβλ. καὶ τὸ λεσβικὸν παραμύθιον ἐν Folklore, 1900, σ. 336).

14. Ἐνθ' ἀν., τ. I, 140 κέ. Ἑτέρα ἡπειρωτικὴ παραλλαγή τοῦ παραμυθίου τούτου ἐξεδόθη ἐν Ζωγραφ. ἀγῶνι, σ. 196, μία δὲ κρητικὴ ἐν Παρνασσῷ, τ. Η', σ. 167.

15. Der griech. Roman¹, σ. 534.

16. Ἐν ἀντίτυπον τῆς ἐκδόσεως ταύτης ἔχει ἡ ἐν Μονάχῳ δημοσία βιβλιοθήκη. Ἡ βιβλιογραφικὴ σημείωσις τοῦ Breton (Νεοελλην. φιλολογ. τ. Β', σ. 86, ἀρ. 212) εἶναι ἐσφαλμένη. Ἀναφέρει τρεῖς τόμους τῆς συλλογῆς ἐνῶ αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ 4 τόμων, οἵτινες δὲν ἐξεδόθησαν πάντες κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1791 μέχρι τοῦ 1794. Συγχέει δὲ ὁ Βρετὸς τὴν Νέαν Χαλιμὰν ἢ ἀραβικὸν μυθολογικόν, ὡς ἐπιγράφεται ἡ τετράτομος αὕτη ἐκλογὴ, πρὸς τὸ τρίτομον Ἀραβικὸν μυθολογικόν, θεωρῶν ὡς Β' καὶ Γ' ἐκδοσιν τῆς Νέας Χαλιμάς, τὰς ἐν Βενετίᾳ παρὰ Πάνῳ Θεοδοσίῳ ἐν ἔτει 1803 καὶ 1804 γενομένας μετατυπώσεις τοῦ Ἀραβικοῦ μυθολογικοῦ.